

CZU: 398(133)

<https://doi.org/10.52505/lf.2025.1.09>

TOLKIEN ȘI „FRICA DE ZÂNA CEA FRUMOASĂ”: FOLCLOR BRETON ȘI IMAGINAR CREȘTIN ÎN LITERATURA FANTASY

Luca MĂTĂSARU

E-mail: luca.matasaru@stud.ubbcluj.ro

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3349-1607>

Facultatea de Litere, Universitatea Babeș-Bolyai,
<https://ror.org/02rmd1t30> (Cluj-Napoca)

TOLKIEN AND „THE FEAR OF THE BEAUTIFUL FAY”: BRETON FOLKLORE AND CHRISTIAN IMAGINARY IN FANTASY LITERATURE

Abstract

This article analyses the image of the fay (korrigan) in the work of J.R.R. Tolkien, as opposed to how it originally appears in Breton folklore. The texts under scrutiny (*The Corrigan I*, *The Corrigan II*, *The Lay of Aotrou and Itroun*) represent three poems adapted from stories collected by Hersart de la Villemarqué's in the French region of Brittany. Our study will focus on the way these poems combine Tolkien's pagan and Christian sensibilities, as well as on how the conflict between these two religious systems is constructed through the figure of the korrigan. In the end, we will investigate how the image of the fay manifests itself in Galadriel, a hybrid Christiano-pagan character from *The Lord of the Rings*, and how this example highlights the importance of folklore as a main source of inspiration for fantasy literature, which always recovers it through a Christian filter.

Keywords: fantasy, Breton folklore, Celtic mythology, paganism, Christianity, korrigan, fay, Virgin Mary.

Rezumat

Acest articol analizează imaginea zânei (korrigan) din opera lui J.R.R. Tolkien, în comparație cu modul în care aceasta apare în folclorul breton. Textele investigate (*The Corrigan I*, *The Corrigan II*, *The Lay of Aotrou and Itroun*) reprezintă trei poeme adaptate după povești culese de Hersart de la Villemarqué în regiunea Bretonia din Franța. Studiul nostru se va concentra asupra modului în care aceste poeme îmbină sensibilitățile păgâne și creștine ale lui Tolkien, precum și asupra modalităților prin care

este construit conflictul dintre aceste două sisteme religioase prin intermediul figurii lui korrigan. La final, vom investiga cum se manifestă imaginea zânei în Galadriel, un personaj hibrid creștino-păgân din *Stăpânul inelelor*, și cum acest exemplu evidențiază importanța folclorului ca o sursă de inspirație principală pentru literatura fantasy, care îl recuperează mereu printr-un filtru creștin.

Cuvinte-cheie: fantasy, folclor breton, mitologie celtică, păgânism, creștinism, korrigan, zână, Fecioara Maria.

Culegerile de narațiuni folclorice din secolul al XIX-lea au o dublă valență în ceea ce privește valorificarea folclorului în literatură. Pe de o parte, aceste antologii au rolul de a consemna diferite povești populare specifice unor identități locale, regionale, etnice, naționale etc. Lucrarea de față nu își propune să discute în ce măsură aceste povestiri sunt „autentice” și în ce măsură ele sunt „liricizate” sau „cosmetizate” de către culegători, dar contribuțiile folcloriștilor în cadrul narațiunilor sunt fără îndoială substanțiale și modifică într-o măsură mai mare sau mai mică textele originale marcate de oralitate. Pe de altă parte, culegerile de folclor din secolul al XIX-lea au avut rolul de a-i familiariza pe mulți scriitori cu universul creat de gândirea populară, constituind adesea singura cale de acces a unui autor către o asemenea cultură orală. Însă gândirea populară este ea însăși una sincretică, fiind marcată de o viziune precreștină asupra lumii peste care se suprapun valori etice și religioase specifice creștinismului. Plecând de la ipoteza hibridității personajelor folclorice rezultate din acest sincretism, lucrarea de față își propune să cerceteze modalitățile prin care asemenea figuri sunt extrase din culegerile de folclor și apoi adaptate intențiilor artistice ale autorilor de literatură fantasy, reflectând totodată propriile lor atitudini față de supranaturalul folcloric în raport cu teologia creștină. În acest sens, cazul lui J.R.R. Tolkien este simultan distinctiv și reprezentativ pentru relația între păgânism și creștinism specifică genului fantasy.

Literatura fantasy, teoretizată și legitimată în mare măsură atât prin textele literare cât și prin cele savante scrise de Tolkien, este unul dintre mediile cele mai propice pentru preluarea și reinterpretarea unor teme, figuri sau simboluri din sfera mitologiei și a folclorului. Investigația noastră se va concentra asupra modului în care Tolkien, într-un interval relativ scurt din viața sa (între sfârșitul anilor 1920 și începutul anilor 1930), când devine pasionat de mitologia bretonă, preia un personaj cu rădăcini populare, korrigan, în jurul căruia construiește câteva poeme de inspirație folclorică. Analiza noastră va pleca de la câteva sinteze despre folclorul celtic (Keightley 1978, MacKillop 1998, Monaghan 2004), care se opresc și asupra ființei korrigan, pentru a schița un portret al acesteia, cu scopul de a-l compara ulterior cu adaptările sale din poemele lui Tolkien. De asemenea, din punct de vedere metodologic, vom porni de la o lectură atentă a textelor pentru a analiza imaginea hibridă a acestei figuri folclorice, sprijinindu-ne demonstrația pe ideile

altor critici care au interpretat aceste poeme (Kocher 1972, Chance 2001, Larsen 2014) și pe notele și observațiile foarte valoroase ale lui Verlyn Flieger, editoarea volumului în care au fost publicate poemele (Tolkien 2019).

În folclorul din Bretania, korrgan (sau corrigan) apar sub forma unor ființe feminine diminutive care trăiesc adesea în jurul unor izvoare sau grote din pădure și care doresc să îi ademenească pe bărbați cu scopul de a avea relații sexuale cu aceștia (Monaghan 2004, p. 275; MacKillop 1998, p. 256). Din punct de vedere etimologic, termenul derivă din limba bretonă de la *kor* (mic, pitic), la care se adaugă sufixul diminutival *-ik* și particula *gan* care desemnează un spirit (Villemarqué 1883, p. LI; MacKillop 1998, p. 256). Ele sunt adesea asociate cu Gallicenae, preotese-fecioare ale unui zeu galic, nouă la număr, despre care Pomponius Mela relatează că ar avea puteri supranaturale precum dirijarea magică a vânturilor și a mărilor, metamorfoza în animale, vindecarea unor răni sau boli incurabile și divinația (Keightley 1978, p. 420). Două categorii diferite de ființe magice sunt denumite *korrgan*, deși, conform lui Monaghan (2004, p. 275), câteodată acest termen se extinde pentru a desemna întreagă rasă de făpturi supranaturale din folclorul breton. Pe de o parte, piticii (*kor*/*korred*) sunt niște tricksteri care joacă farse oamenilor și cărora le face plăcere să danseze în cerc și să cânte în jurul unor altare pre-celtice (*Ibidem*). Pe de altă parte, zânele (*korrig*/*korrgan*), la care ne vom referi cu precădere în analiza textelor lui Tolkien, au preluat puterile pe care Pomponius Mela le atribuie preoteselor galice. Ele sunt remarcabile prin frumusețea lor în timpul nopții, având un păr lung și blond pe care îl piaptână temeinic, ochi pătrunzători, un zâmbet seducător, și fiind îmbrăcate în robe lungi și albe (MacKillop 1998, p. 256; Keightley 1978, p. 431). Însă, în timpul zilei, ochii lor devin roșii, părul lor albește, iar fața lor se zbârcește (Keightley 1978, p. 431). De asemenea, respirația acestor făpturi are adesea un efect mortal asupra oamenilor (*Ibidem*, p. 432).

Conform lui Keightley (*Ibidem*, p. 432), korrgan, precum alte creaturi supranaturale din folclor, fură copiii oamenilor și îi înlocuiesc cu *changelings* aparținând rasei lor. Copiii umani trebuie apărați prin punerea unui rozariu sau a unui scapular în jurul gâtului lor, ceea ce semnifică plasarea lor sub protecția Fecioarei Maria. De aceea, ura acestor ființe față de Maica Domnului este foarte puternică, iar ostilitatea față de clerul cast reprezintă o altă caracteristică specifică lor. Atitudinea lor poate fi explicată, tot potrivit lui Keightley (*Ibidem*), printr-o legendă conform căreia korrgan ar fi fost prințese care au refuzat să se convertească la creștinism și de aceea au fost blestemate de Dumnezeu.

Sursa principală a poemelor lui Tolkien despre Corrigan o reprezintă culegerea lui Hersart de la Villemarqué, *Barzaz Breiz*, în care acesta adună legende celtice și cântece folclorice din Bretania. Folcloristul prezintă aceste texte atât în limba franceză, cât și în versiunea lor originală în limba bretonă. Tolkien a preluat și

adaptat două povești din antologie pentru a compune propriile sale poeme despre aceste ființe supranaturale adesea ostile omului.

Primul dintre ele, *The Corrigan I*, pleacă de la scenariul narativ al copilului schimbat cu un *changeling* relatat de folclorist în *L'enfant supposé* („Ar bugel Laec'hiet” în bretonă), pe care Villemarquè (1883, p. 31) îl asociază zonei Cornouaille din Bretania. Schema narativă este simplă: fiul unei femei numită Maria este luat de către korrigan (în această poveste este vorba mai degrabă de pitici, nu de zâne) și înlocuit cu un pitic hidos care se prefacă că este fiul ei, mimând mușenia. Mama se roagă Fecioarei Maria, care îi spune să pregătească o masă pentru zece muncitori într-o coajă de ou, iar, când piticul va vorbi, să-l biciuiască. Văzând acest lucru, piticul o întreabă pe mamă ce face, iar, după ce ea îi explică, acesta exclamă: „Am văzut oul înainte să văd găina albă; am văzut ghinda înainte de a vedea copacul. Am văzut ghinda și am văzut toiagul; am văzut stejarul în pădurile din cealaltă Bretanie și nu am văzut niciodată așa ceva.” („J'ai vu l'œuf avant de voir la poule blanche; j'ai vu le gland avant de voir l'arbre. J'ai vu le gland et j'ai vu la gaule; j'ai vu le chêne dans les bois de l'autre Bretagne, et n'ai jamais vu pareille chose.”) (*Ibidem*, pp. 32-33, tr.n.). Din moment ce s-a dat singur de gol, mama îl biciuiește pe pitic până când acesta recunoaște că fiul ei a fost dus de korrigan în țara lor pentru a fi numit rege. Piticul pleacă, iar când mama se întoarce acasă își găsește fiul proaspăt trezit care îi spune că a dormit multă vreme.

Tolkien (2019, p. 38) păstrează paralela onomastică între Fecioara Maria și mama copilului, însă accentuează conflictul între creștinism și religiozitatea folclorică încă de la începutul poemului său, prin vocea Maicii Domnului: „Mario de pe pământ, de ce te tângui?” („Mary on earth, why dost thou weep?”) (*Ibidem*, p. 33, tr.n.). Invocând dragostea pe care Fecioara Maria o simte pentru Fiul său, mama stârnește mila ei și este sfătuită să caute un pustnic care îi va spune cum să-și recupereze fiul. În continuare, povestea o urmează pe cea culeasă de Villemarquè, însă cu câteva diferențe semnificative. Pustnicul nu îi spune mamei să-l biciuiască pe pitic după ce acesta va dezvălui că nu el este copilul real, ci îi spune să mimeze că îl va lovi cu o sabie având mânerul în formă de cruce. Sabia este un simbol creștin detestat de korrigan și, fiind făurită din fier, este utilă pentru a izgoni aceste ființe (*Ibidem*, p. 39). De asemenea, piticul numește regatul din care vine „Brezail”, un nume asociat cu lumea de dincolo în mitologia celtică, proiectată adesea sub forma unei insule fantastice în vest (*Ibidem*, p. 40). Poate cel mai important este faptul că Tolkien (*Ibidem*, p. 44) răstoarnă ierarhia din textul original: nu copilul este cel care devine rege în lumea piticilor, ci piticul care îl înlocuiește este de fapt prinț, iar el menționează acest lucru când mama este pe cale de a-l lovi cu sabia: „Dar tu ai ucide pe cel care este/ Prinț pe țărâmul nostru.” („But thou wouldst slay one who did stand/ A prince in our land.”) (*Ibidem*, p. 37, tr.n.). În ciuda acestor modificări, primul dintre poemele lui Tolkien este cel mai apropiat de textul lui Villemarquè, diferențiindu-se de acesta mai degrabă poetic și stilistic decât narativ

sau tematic. Personajul corrigan din acest poem se apropie mai degrabă de *korred*, piticul folcloric, decât de zâna seducătoare care va apărea în următoarele texte. Al doilea poem, purtând din nou un titlu generic, *The Corrigan II*, are ca sursă principală o altă povestire din antologie, *Le Seigneur Nann et la Fée* (în bretonă: „Aotrou Nann Hag ar Gorrigan”), de data aceasta din regiunea Léon din Bretania, cu alte obiceiuri față de Cornouaille (*Ibidem*, p. 45). În acest caz, structura narativă este mai complexă: Unui cuplu nobil i se nasc doi copii, un băiat și o fată. Domnul, vrând să-și răsplătească soția, se oferă să-i facă rost de orice fel de mâncare și-ar dori. Doamna îi spune că i-ar fi poftă de carne de căprioară, însă nu-și dorește ca soțul ei să plece în pădure. Acesta pleacă totuși la vânătoare pe un cal negru și la un moment dat zărește o căprioară albă pe care o urmărește până la un izvor. Acesta se află lângă peștera unei corrigan care își piaptână părul cu un pieptene de aur. Domnul își lasă calul să bea apă, iar corrigan, furioasă că apa i-a fost tulburată, îi dă un ultimatum: ori se va căsători cu ea, ori va trăi în boală încă patru ani, ori va muri peste trei zile. Domnul refuză să se însoare cu corrigan deoarece este deja căsătorit și îi spune cu convingere că va muri numai atunci când va decide Dumnezeu că i-a sosit ceasul. Povestea trece brusc la o scenă în care domnul se află pe patul de moarte și, știind că va muri peste trei zile, o roagă pe mama sa să nu-i dezvăluie soției soarta lui. După trei zile, doamna o întreabă pe mama soacră de ce bat clopotele și de ce preoții se află într-o procesiune pe stradă. Aceasta nu vrea să-i dezvăluie moartea soțului, spunându-i că a murit un bărbat străin care se adăpostise la castel și că domnul se va întoarce curând din oraș. Doamna întreabă ce ar trebui să poarte la biserică, iar mama soacră îi spune că noua modă este ca femeile să poarte negru la slujbă. Însă, când trece prin cimitirul bisericii, doamna vede mormântul soțului său și soacra nu-i mai poate ascunde adevărul. Auzind de soarta bărbatului său, doamna cade în genunchi și moare pe loc. În timpul nopții este așezată alături de soțul ei, iar în dimineața următoare lumea observă că din mormânt au crescut doi stejari. Pe ramurile acestora se află doi porumbei albi care cântă, iar apoi zboară spre cer.

În cazul acestei povestiri, avem de a face cu o corrigan propriu-zisă care apare în mediul ei caracteristic, o grotă din preajma unei ape curgătoare într-o pădure. Aceste spații sunt numite *grotte aux fées* în franceză sau *feunteun ar corrigan* în bretonă (Villemarqué 1883, p. 29; Monaghan 2004, p. 275), pădurea fiind adesea un loc prin care personajele pot intra în lumea de dincolo fără să-și dea seama (Tolkien 2019, p. 53). Din nou, Tolkien preia relativ fidel textul consemnat de Villemarqué, însă adaugă două elemente importante. În primul rând, domnul o găsește pe Corrigan cântând, însă cântecul ei nu este unul plăcut, ci unul care produce groază în ascultător: „I-a auzit vocea și era de gheață;/ Cuvintele-i veneau din lumea străveche,/ Când niciun om nu umbla pe pământ,/ Iar luna și muntele erau tineri.” („He heard her voice and it was cold;/ Her words were of the world of old,/ When walked no men upon the mould,/

And young was moon and mountain.”) (*Ibidem*, p. 50, *tr.n.*). Cântecul funcționează ca un blestem (o posibilă reinterpretare a respirației mortale a unei corigan), din moment ce domnul îl aude când se îmbolnăvește, asociindu-l cu otrava care îi va cauza moartea. De asemenea, izvorul păgân al zânei este construit în antiteză cu apele baptismale din religia creștină, „apele albe ale creștinătății” („the white waters of Christendom”) (*Ibidem*, *tr.n.*). Astfel, fidelitatea față de soție este asociată cu cea față de Dumnezeu și creștinism. Dar cea mai importantă schimbare efectuată de Tolkien o reprezintă finalul poemului. În timp ce textul lui Villemarqué se sfârșește cu speranța unei renașteri simbolice, stejarul fiind un simbol tipic pentru renaștere în gândirea precreștină (*Ibidem*, p. 55), finalul pe care îl preferă autorul este unul mai ambiguu, într-o anumită măsură chiar fatalist: tărâmul locuit de oameni este acoperit de întunecime, iar din pădurea Broceliande (spațiu predilect pentru întâlniri supranaturale, mai ales în ciclul legendelor arthuriene) se aude cântecul zânei, în antiteză față de litania de înmormântare intonată de preoți. S-ar părea că forțele supranaturale ale pădurii precreștine, sub forma vocii ubiquie a zânei, au învins, cel puțin temporar, lumea castelului creștin al oamenilor.

Povestirea lui Villermarqué despre Domnul Nann, alături de prelucrarea acesteia în cadrul poemului *The Corrigan II*, reprezintă punctele de plecare pentru cel mai elaborat text literar al lui Tolkien pe această temă, atât la nivel narativ cât și la nivel stilistic, *The Lay of Aotrou and Itroun*. Termenul de *lai* se referă la un gen literar popular în Franța secolelor XII-XIII, cel mai cunoscut autor de *lais* fiind Marie de France. De regulă, acestea sunt poeme în versuri rimate care se concentrează asupra unui eveniment sau obiect supranatural (*Ibidem*, p. 64).

De această dată, Tolkien modifică substanțial materialul original: Aotrou (cuvântul breton pentru „domn”) este un lord fără copiii, deci și fără un moștenitor la tron. Disperat și imaginându-și cum străinii vor ajunge să domnească în castelul său, pleacă în pădure să ceară ajutor de la Corrigan. Ajungând la bârlogul acesteia, Aotrou nu trebuie să-i spună nimic pentru că ea știe deja ce dorește acesta. Râzând, intră în peșteră și se întoarce cu o sticlută ce conține o poțiune de dragoste. Aotrou dorește să o răsplătească pe loc, însă ea amână plata pe mai târziu, nespecificând cum se va concretiza aceasta. Aotrou îi spune soției sale, Itroun („doamnă” în bretonă), că vrea să țină un ospăț în cinstea iubirii sale pentru ea. La acest festin, el toarnă într-o cupă cu vin poțiunea primită de la Corrigan, iar după ce bea din ea îi oferă și soției sale cupa, pe care aceasta o acceptă cu bucurie. Ulterior, Itroun rămâne însărcinată și naște un băiat și o fată.

Poemul continuă într-un mod asemănător cu povestea din antologia *Barzaz-Breiz*. Itroun spune că își dorește să bea apă limpede și rece din pădure și să mănânce carne de căprioară. Aotrou pleacă, urmărește o căprioara albă, și ajunge la un izvor unde se apleacă pentru a bea apă. O zărește pe Corrigan, însă se prefacă

că nu o cunoaște. Ea îl întreabă dacă s-a întors să-i întoarcă favoarea, dar el refuză. Corrigan îi spune că trebuie să se însoare cu ea măcar pentru că a băut din apa izvorului său. El nu acceptă, fiindcă îi este fidel soției sale, iar zâna îl amenință că va muri peste trei zile. Ajuns la porțile castelului, Aotrou îl roagă pe majordomul său să-i pregătească patul pentru că simte cum începe să aibă febră. Halucinand, o vede pe Corrigan, acum o femeie bătrână și urâtă, pieptănându-și părul gri și ținând în mână o sticlută cu apă din izvorul său, în timp ce îi spune să se întoarcă și să-i aducă plata. Oamenii din jurul său nu mai înțeleg ce murmură domnul, însă nu o anunță pe Itroun. După moartea sa, supușii îi ascund doamnei soarta soțului său. Totuși, ea ajunge să nu mai poată dormi bine din cauza unei febre. Intrând în biserică, observă un catafalc cu blazonul lui Aotrou și își dă seama ce s-a întâmplat. Slujitorii o aduc în camera ei și o pun în pat, însă ea nu se mai trezește din somn și este înmormântată alături de soțul său. Poemul se sfârșește cu o rugăciune, finalul tipic al unui *lai* breton care joacă adesea rolul unei concluzii în literatura medievală (Kocher 1972, p. 176), sintetizând morala religioasă a poveștii: speranța și credința în Dumnezeu sunt singurele modalități de apărare împotriva disperării și a poveștelor nocive care pot apărea în mintea umană în momente de deznădejde: „Dumnezeu să ne păzească pe toți în nădejde și rugăciune/ de sfaturile rele și de disperare,/ lângă apele binecuvântate ale creștinătății/ să sălășluim, până când în sfârșit vom ajunge/ la bucuria raiului unde este regină/ Maria, fecioara pură și curată.” („God keep us all in hope and prayer/ from evil rede and from despair,/ by waters blest of Christendom/ to dwell, until at last we come/ to joy of Heaven where is queen/ the maiden Mary pure and clean.”) (Tolkien 2019, p. 21, *tr.n.*). Totuși, în mod asemănător cu poemul precedent, ce rămâne în mintea cititorului este mai degrabă râsul malefic al zânei care se bucură de soarta tragică a lui Aotrou și Itroun (*Ibidem*, p. 26.), ostilitatea sa față de oameni fiind antiteza iubirii Fecioarei Maria pentru umanitate.

Tolkien transformă aventurile supranaturale specifice unui *lai* într-o poveste tragică despre ispită și cădere (Kocher 1972, p. 168), din moment ce, în viziunea sa, toate poveștile sunt până la urmă despre o cădere (Tolkien 2013, p. 18). Prin căutarea ajutorului din partea lui Corrigan, Aotrou se împreunează la nivel simbolic cu această creatură care poate simboliza un alter ego monstruos al personajului, construit în jurul mândriei familiale și dorinței obsesive de a avea urmași (Chance 2001, p. 122). Imaginea altor nobili și blazoane care ar pune stăpânire pe castelul său este cea care îi întunecă mintea și îl face să-și piardă speranța și să caute soluția cea mai disperată. Iar pierderea speranței înseamnă renunțarea la una dintre cele trei virtuți teologice cardinale, ceea ce înseamnă că și celelalte două, credința și dragostea, ajung să fie în pericol (Kocher 1972, p. 169). Aotrou este pedepsit pentru că rămâne obsedat de nemurirea neamului său în loc de a fi preocupat de căutarea veșniciei la nivel spiritual, cale deschisă de către Iisus Hristos (Chance 2001, p. 125).

În cadrul primei sale apariții, Corrigan este prezentată ca o vrăjitoare, ceea ce înseamnă că orice ajutor oferit de aceasta reprezintă o cale nenaturală de a rezolva problema lui Aotrou. Păcatul fundamental al lordului este că el creează forțat viață acolo unde Dumnezeu a decis, cel puțin momentan, că ea nu ar trebui să fie (Larsen 2014, p. 314). În plus, el o și înșală pe Itroun deoarece pretinde că ea a rămas însărcinată în mod natural (Chance 2001, p. 122). Aceasta nu dorește ca soțul ei să plece în pădure fiindcă are nevoie de el lângă ea după naștere, însă Aotrou este prea preocupat de alinierea la un ideal cavaleresc de vânător iscusit pentru a reflecta la nevoile psihologice și personale ale doamnei sale (*Ibidem*, p. 123). Kocher (1972, p. 173) consideră că această obsesie a lui Aotrou poate fi un efect secundar al poțiunii primite de la Corrigan, la fel ca și pofta stranie a lui Itroun pentru apă limpede și rece și pentru carnea unei căprioare ce nu poate fi găsită în pădurile terestre, sugerând din nou că Aotrou va ajunge pe tărâmul celălalt. Chiar dacă lordul este fidel și nu acceptă relația carnală cu Corrigan, faptul că a apelat la ea semnifică deja o infidelitate simbolică față de Itroun și una religioasă față de Dumnezeu, iar acest lucru nu poate rămâne nepedepsit în morala strictă a poemului. Refuzul de a plăti serviciul oferit de zână transformă poțiunea de fertilitate într-una aducătoare de moarte și întuneric (Chance 2001, p. 123), manifestată în febra care îl răpune mai întâi pe lord și care cauzează nopți fără odihnă și pentru doamna sa. Pe de altă parte, chiar dacă amenințarea cu moartea făcută de Corrigan se adevărește, Aotrou este salvat de la o moarte spirituală prin refuzul de a pecetlui trădarea sa față de Itroun (Kocher 1972, p. 174).

Ultimul vers al poemului este o invocare a Fecioarei Maria, figură ce reprezintă antiteza perfectă a lui Corrigan. Ea este cea care a acceptat cu bucurie mesajul arhanghelului că îl va naște pe Fiul lui Dumnezeu, supunându-se complet voii lui Dumnezeu. Calea spre ea este cea a smereniei, însă Aotrou alege calea mândriei și a intervenției în ordinea naturală stabilită de providență. Drumul spiritualității către Maica Domnului i-ar fi putut fi oferit lordului de către Itroun (Chance 2001, p. 124), care nu și-a pierdut speranța, crezând încă în puterea iubirii sale pentru Aotrou și în minunile pe care le pot aduce răbdarea, rugăciunea și mai ales nădejdea. Astfel, Tolkien pare să sugereze că Fecioara Maria este unica femeie „supranaturală” cu care omul ar trebui să interacționeze de-a lungul existenței sale (Larsen 2014, p. 309). În schimb, Aotrou alege să urmărească căprioara albă spre tărâmul stăpânit de Corrigan, pornind pe calea celor care lasă disperarea să-i îndepărteze de Dumnezeu și de credința în ajutorul Său.

Prin urmare, poemul lui Tolkien se diferențiază de sursele sale, în care întâlnirea domnului cu Corrigan și soarta sa sunt mai degrabă accidentale. El acordă multă atenție psihologiei lui Aotrou și tranziției sale de la lumină și speranță la întuneric și deznădejde, transformând povestea folclorică într-o tragedie despre un om care alege voit calea rapidă și intruzivă în locul celei naturale care necesită răbdare,

destinul său fiind un rezultat direct al deciziilor și acțiunilor sale pripite (Tolkien 2019, p. 90). Tendința psihologizantă a autorului are de asemenea rolul de a evidenția pericolele contactului cu tărâmul celălalt, în special pentru cei lipsiți de vigilență și cumpătare (*Ibidem*, p. 91).

În ultima parte a analizei, vom aborda modul în care Corrigan a influențat un alt personaj din *legendariumul* lui Tolkien, Galadriel din neamul elfilor. „Doamna din Lórien”, cum este numită aceasta, moștenește atât figura lui Corrigan, cât și cea a Fecioarei Maria, ceea ce o transformă într-o prezență ambiguă în ochii unora dintre personajele din *Stăpânul inelelor*, cu toate că cititorul își dă seama de adevărata ei natură. De fapt, cum demonstrează Stratford Caldecott (2005), imaginea Maicii Domnului exercită o influență puternică nu doar asupra lui Galadriel, ci asupra întregului univers ficțional creat de Tolkien.

În capitolul „Oglinza lui Galadriel”, personajul apare într-o ipostază care trimite direct la zânele de tip korrigan. Într-o noapte din timpul șederii Frăției Inelului în pădurea Lothlórien (unde timpul pare că nu curge decât foarte încet, la fel ca pe tărâmul celălalt din mitologia celtică), Frodo Baggins, purtătorul Inelului, și Samwise Gamgee o zăresc pe Galadriel care le face semn să o urmeze. Ea îi aduce într-o vale pe unde trece un izvor și unde se află un havuz de argint pe care aceasta îl umple cu apă dintr-un urcior, de asemenea din argint. Galadriel le spune că poate ordona oglinzii ce să arate în funcție de ce doresc ei să vadă, însă aceasta poate dezvălui și alte lucruri fără voia lor. Frodo și Sam privesc în apă și văd dezastrul care va urma dacă vor eșua în misiunea lor de a distruge Inelul. Galadriel îi avertizează însă că este periculos să-și ghideze viața după ceea ce le arată oglinda. Și aici Tolkien subliniază ambiguitatea magiei: ea poate părea fermecătoare și poate fi folositoare pentru personajele sale, însă adesea poate fi pervertită de către forțele răului. Doamna din Lórien observă că hobiții numesc „magie” și puterile sale supranaturale, dar și pe cele ale lui Sauron, Stăpânul Întunecat. Ulterior, Galadriel îi va oferi și ea o sticlură lui Frodo, precum îi dă și Corrigan lui Aotrou. Însă, în comparație cu poțiunea cu efecte nefaste pe termen lung, „lumina lui Eärendil” îi va oferi sprijin lui Frodo în momentele cele mai periculoase din călătoria sa. Magia nu este în sine bună sau rea, dar instrumentalizarea sa poate fi spre înfăptuirea binelui sau spre generarea răului.

Însă scena în care natura de *corrigan* a lui Galadriel se întrezărește cel mai bine este cea în care Frodo îi oferă Inelul spre păstrare. Deși ea rezistă tentației de a-l lua, reacția ei inițială la acest test este una stranie și înspăimântătoare pentru cei doi hobbiți: „Îmi oferi Inelul de bunăvoie! În locul Seniorului Întunecimii așezi o regină. Iar eu nu voi fi întunecată, ci frumoasă și cumplită, asemenea Dimineții și Noptii. Frumoasă ca Marea și ca Soarele, și ca Zăpada de pe creasta Muntelui. Înspăimântătoare ca Furtuna și Trăsnetul. Mai puternică decât temeliiile pământului. Toți mă vor iubi și vor dispera!

Își înalță mâna și din inelul pe care-l purta țâșni o lumină puternică ce o lumină doar pe ea, lăsând restul cufundat în întuneric. Așa cum stătea acum în fața lui Frodo, părea mai înaltă decât putea mintea să-și închipuie, mai frumoasă decât putea sufletul să îndure, cumplită și divină în același timp. Apoi își lăsă mâna să cadă și pe neașteptate izbucni din nou în râs și, ah!, uite cum se împuținase dintr-odată: o femeie-elfă zveltă, cu un veșmânt alb simplu, cu o voce blândă, șoptită și tristă.

– Am trecut de încercare, spuse ea. Voi alege umilința, voi pleca spre Apus și voi rămâne Galadriel” (Tolkien 2010, p. 508).

Reacția personajelor (și a cititorului) la această dezlănțuire dezvăluie ceea ce Tolkien (2008, p. 380) numește „frica de zâna cea frumoasă” („the fear of the beautiful fay”), în care se îmbină paradoxal răul și frumusețea. Așa cum Corrigan se transformă dintr-o femeie frumoasă într-o bătrână îngrozitoare, Galadriel poate trece brusc de la binevoitoarea figură elfică la groaznica rivală a lui Sauron, metamorfoza ei bruscă fiind chiar mai înspăimântătoare decât cea prin care trece Corrigan în cele două episoade mai îndepărtate la nivel temporal din poemul lui Tolkien (Flieger 2017, p. 176). Însă, până la urmă, prezența Doamnei din Lórien rămâne una profund benefică, autorul recunoscând că personajul datorează mult imaginarului marianic specific catolicismului (Larsen 2014, p. 313). Astfel, putem afirma că Tolkien realizează un tip de *interpretatio christiana* paradoxal pentru o figură folclorică mereu privită ca o antagonistă a creștinismului, ceea ce arată capacitatea lui de a depăși contradicțiile printr-o viziunea integratoare la nivelul imaginarului său creștin-păgân.

Așadar, prelucrarea lui Corrigan în imaginarul tolkienian este una progresivă și etapizată, plecând de la o preluare fidelă a figurii folclorice în poemele autorului și ajungând la o adaptare atât literară, cât și mitico-religioasă, prin îmbinarea sa cu Fecioara Maria, o prezență în mod tradițional ostilă zânelor din credințele precreștine. Autorul prelucrează de la început făptura aceasta din religiozitatea populară în funcție de propriile sale convingeri și credințe, Tolkien (2013, p. 13) fiind convins că orice poveste trebuie să conțină adevăruri de natură morală și religioasă. De aceea, modul în care își aproprie acest personaj este în același timp original și totuși în mare măsură fidel gândirii populare. Cazul lui Tolkien evidențiază că folclorul reprezintă o sursă neprețuită de inspirație pentru scriitorii care vor să-și construiască propriile lor universuri secundare, cu scopul de a revrăji lumea prin întoarcerea la o gândire simbolică și magică esențială pentru societățile arhaice, dar de care omul modern s-a înstrăinat, o realitate pe care autorul dorește să o rectifice prin creația sa literară.

În încheiere, dorim să evidențiem încă o dată faptul că sincretismul specific gândirii populare este preluat și adesea îmbogățit de literatura fantasy. Aceasta se folosește în egală măsură de cele două surse principale ale supranaturalului în literatura europeană, imaginarul folcloric și imaginarul creștin, care, deși în general

aflate într-o relație tensionată, reușesc să coexiste și să se potențeze reciproc în cadrul genului fantasy. Considerăm că acest fapt dezvăluie caracterul hibrid al identității culturale și religioase europene, care rămâne semnificativ și fascinant inclusiv pentru producțiile literare moderne.

Referințe bibliografice:

CALDECOTT, Stratford. Stăpânul și stăpâna inelelor: Tăinuția prezență a catolicismului în romanul *The Lord of the Rings* a lui J.R.R. Tolkien. În: LAZU, R. și V. NEMOIANU (coord.). *J.R.R. Tolkien: Credință și imaginație*. Arad: Hartmann, 2005, pp. 93-114, ISBN: 973-86801-8-2.

CHANCE, Jane. *Tolkien's Art: A Mythology for England*. Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky, 2001, ISBN: 0813190207.

FLIEGER, Verlyn. *There Would Always Be a Fairy Tale: More Essays on Tolkien*. Kent: The Kent State University Press, 2017, ISBN: 160635308X.

KEIGHTLEY, Thomas. *The World Guide to Gnomes, Fairies, Elves and Other Little People*. New York: Avenel Books, 1978, ISBN: 0517263130.

KOCHER, Paul H. *Master of Middle-earth: The Fiction of J.R.R. Tolkien*. New York: Del Rey, 1972, ISBN: 0345465601.

LARSEN, Kristine. "Alone Between the Dark and Light": "The Lay of Aotrou and Itroun" and Lessons from the Later *Legendarium*. În: CROFT, J. B.; J. W. HOUGHTON; N. MARTSCH; J. D. RATELIFF și R. A. REID (eds.). *Tolkien in the New Century: Essays in Honor of Tom Shippey*. Jefferson, Carolina de Nord: McFarland & Company, Inc., 2014, pp. 305-323 [eBook], ISBN: 0786474386.

MACKILLOP, James. *Dictionary of Celtic Mythology*. Oxford: Oxford University Press, 1998, ISBN: 0198691572.

MONAGHAN, Patricia. *The Encyclopedia of Celtic Mythology and Folklore*. New York: Facts on File, Inc., 2004, ISBN: 0816058415.

TAYLOR, Tom. *Ballads and Songs of Brittany*. Traduse din *Barsaz-Breiz* a vicontelui Hersart de la Villemarqué, Londra și Cambridge: Macmillan and Co., 1865.

TOLKIEN, J.R.R. *The Lay of Aotrou and Itroun*. Editată de Verlyn Flieger, Londra: HarperCollins, 2019, ISBN: 000820215X.

TOLKIEN, J.R.R. *Silmarillion*. Traducere de Irina Horea și Ion Horea, București: Rao, 2013, ISBN: 9786066093316.

TOLKIEN, J.R.R. *Stăpânul inelelor*, vol. I: *Frăția Inelului*. Traducere de Irina Horea, București: Rao, 2010, ISBN: 978-606-609-367-5.

TOLKIEN, J.R.R. *Tales from the Perilous Realm*. Londra: HarperCollins, 2008, ISBN: 0547154119.

VILLEMARQUÉ, Hersart de la. *Barzaz Breiz – Chants populaires de la Bretagne*. Paris: Librairie Académique, 1883.

Primit: 20.03.2025

Acceptat: 10.06.2025